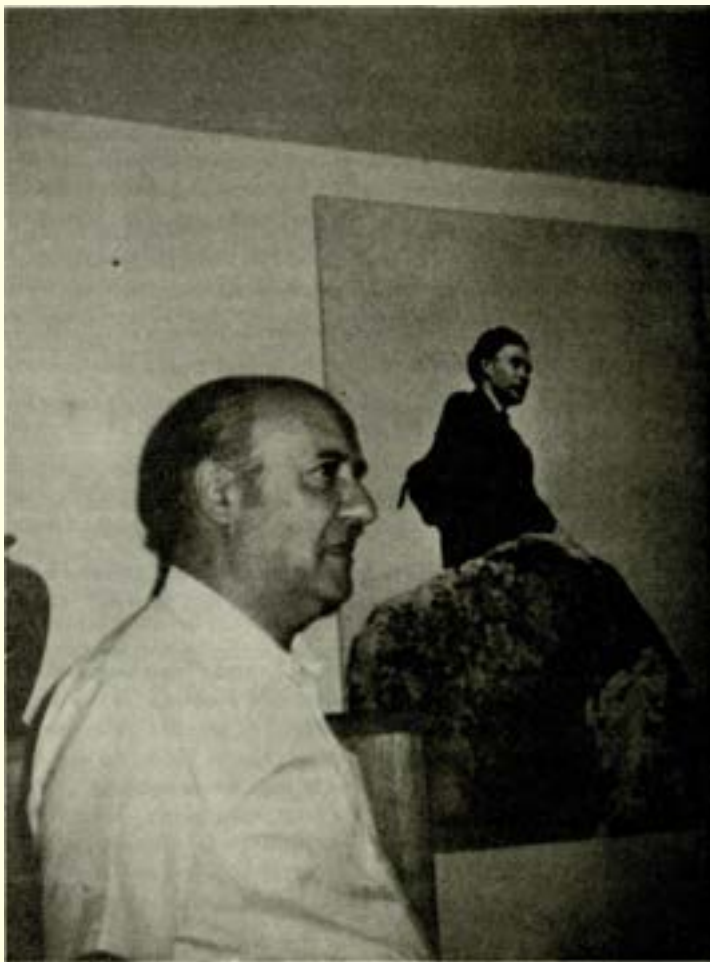

SEMBLANÇA DE PERE ROCA i GARRIGA

per Joan Cuscó i Aymamí

En Pere Roca junt a la foto que va fer el seu admirat mestre Miquel Carreras l'any 1938, durant una excursió a la Conreria.

(Ambdós, mirant l'avenir...).

“Estic convençut que la major part de les disputes, controvèrsies i baralles entre els homes són d'una inanitat total. Són irrisòries”.

P. R. G.

Vàrem citar-nos a la Fundació Bosch i Cardellach. Puntuals ambdós. A l'hora tèbia de la tarda agostenca, quan “després del quinze d'agost, a les set ja és fosc...”. Entra encara pel finestral una claror matisada, com aquarellada.

El lloc, l'hora, la soledat i, sobretot, el personatge que tinc al davant és tota una promesa de fruit -amb delectança- una vivència interessant.

El doctor Pere Roca i Garriga m'ha ofert una receptibilitat franca. Ell, el filòleg, el lingüista, l'intel·lectual, el llicenciat i doctorat en Filologia Clàssica, en fi: l'home de lletres, però, àdhuc, de paraula. I, no és pas un “set-ciències”...

*

Pere Roca va néixer al capdamunt del carrer de la Universitat, avui d'Enric Granados, a Barcelona, el primer de juliol de 1921. Els seus pares, sabadellencs. Fou batejat a la parròquia de Nostra Senyora de Jesús, de Gràcia. Era el segon dels tres fills. Als quatre anys venia a viure a Sabadell, al carrer de Gràcia, a prop de la plaça de Granados.

Hom veu una analogia de noms propis de persona i de lloc, i per dir-ho amb manera culta: Antroponímia i Toponímia. (I aquest incís el faig per la senzilla raó que, uns anys després -18 de març de 1954- la seva tesi de doctorat versaria sobre el tema de la toponímia). Però cal retornar al principi. Cal situar-lo com alumne dels Escolapis, que eren ben a prop de casa seva”... amb el Germà Viola va aprendre les primeres lletres. Va seguir ensenyament primari fins fer els quatre cursos del Batxillerat.

De molt jovenet, gairebé essent infant, va anar a Música amb Mossèn Josep Muset, que era organista de la Puríssima.

— I, ja minyó -diu- vaig tenir de professor de dibuix el senyor Vila Cinca, aleshores un ancià venerable. Me'n recordo molt i li tinc posada una aureola.

*

El doctor Pere Roca empra, de sempre, el tractament de vostè.

— Em costa molt tractar de tu, àdhuc a un de més jove que jo -diu-.

Jo em serveixo del vós. Però, ara, parlem -d'una manera hiperbòlica- de “tu a tu”...

*

Amb la seva veu suau, matisada, amb una inflexió mesurada, diu:

— En venir la guerra del 1936, vaig continuar el batxillerat a l'Institut-Escola Cossío (que funcionà al mateix col·legi dels Escolapis). Vaig tenir-hi de professors Miquel Carreras (filosofia), Miquel Crusafont (ciències naturals), Lluís Casals (literatura), Ricard Marlet (treballs manuals), Adolf Cabané (música)... Fou una època que jo recordo molt, i amb complaença, de la meua vida.

La claror de l'hora del crepuscle va envaint l'estança.

— Tot just acabada la guerra -continua- vaig reprendre els estudis de Batxillerat. Primer, per a la convalidació dels cursos fets en el període bèl·lic a l'Institut Menéndez i Pelayo, de Barcelona; i el curs següent (1939-40) al “Colegio de Bachillerato” del senyor Leopoldo Rovira, aci a Sabadell: setè curs per l'examen d'Estat, que vaig efectuar a la Universitat de Barcelona, l'estiu del 1940.

Ara, estem a mitja claror, quasi a les fosques, però ni ell ni jo no ens n'adonem. Sembla talment que el diàleg -certament més aviat monòleg- ens aïlla de l'entorn.

— Hi ha un moment a la meua vida -diu, reempenent la conversa- que fou molt transcendent... Molt important -afegeix- donant més èmfasi al fet.

Aleshores, canviant la tonalitat de veu, exclama:

— Potser que obrim la llum... Hem quedat quasi a les fosques.

Llavors sembla que tot es transfigure. Tal vegada ho ha predisposat aquest fet anunciat, tan transcendent, de la seva vida.

— Vaig creure que tenia vocació religiosa... Fins i tot diré que fou una vocació benedictina... Vaig trucar al Monestir de Montserrat. No podia entrar-hi fins al cap d'un any. Resto, doncs, a casa, i sota el consell i guiatge dels monjos, m'aplico a l'estudi de cara a la vida i espiritualitat benedictines. Sóc admès com a novici a Montserrat el juliol del 1941, junt amb el qui anys a venir fou Abat Brasó... Vesteixo l'hàbit benedictí i faig vida monàstica fins a mitjan del 1942. Eren els temps de l'Abat Marçet i de l'Abat coadjutor Aureli Escarré.

Fa una pausa. - "En sortir-ne, porto una forta càrrega d'il·lusions..."

Jo crec, però, que En Pere Roca no ha deixat de sentir-se benedictí...

*

Torna a enfilat la paraula, que mai no decau.

— Per l'octubre d'aquell any -1942- inicio estudis a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. Escolleixo la branca de Filologia Clàssica. Dels meus professors recordo els doctors Sebastià Cirac, Pere Font i Puig, Lluís Pericot, Albert del Castillo, Marià Bassols -el més dur-, Xavier de Salas, Rumeu de Armas... Dels companys: Joan Vilà Valentí (geògraf), Ricard Pedrals (filòsof, després sacerdot), Sebastià Mariner (llatinista), Jordi Carbonell (el de l'Enciclopèdia), Joan Vernet (arabista), i els literats Julio Manegat i Ricard Fernández de la Reguera. Vaig formar part de la Coral de la Facultat, dirigida pel mestre Pérez Moya, tot esperit.

Durant una part de la meua vida universitària vaig residir a Barcelona. Acabada la carrera, em dedico a activitats docents, principalment a lliçons particulars i a traduccions mal pagades, i també col·laboro a tasques d'investigació lingüística amb Mons. Antoni Griera, a Sant Cugat del Vallés -en el mateix Monestir-. Obtinc una Beca del Consell Superior d'Investigacions Científiques per anar a completar estudis de filologia a la Universitat Catòlica de Lovaina (Bèlgica) el curs 1950-51. Allí vaig conèixer, casualment el jove clergue Narcís Jubany, avui cardenal-arquebisbe de Barcelona.

Encén una altra cigarreta. La flama del llumí il·lumina i sombreja alhora les seves faccions.

— Mentre preparo el doctorat m'especialitzo en Toponímia, sota el guiatge del doctor J. Van de Wijer, Director del Centre Internacional de Ciències Onomàstiques de Lovaina. Pel març de 1954 obtinc el grau de Doctor en Filosofia i Lletres en l'especialitat de Filologia Clàssica, a la Universitat de Madrid, el mateix dia que Maurici Molho, actual Director del Centre d'Estudis Catalans de París.

*

Arran de la seva estada a Lovaina i en la llar on fou invitat per un seu amic belga, va conèixer la que es convertiria en la seva muller.

— És molt més jove que jo -m'explica-. Quan la vaig conèixer ella tenia divuit anys. Vàrem identificar-nos deseguida. L'Annie ha estat i és per mi una companya perfecta...

*

— Immediatament de fet el doctorat, em caso. Continuo la meua tasca docent i investigadora, simultanejada ara amb una ocupació professional, o "modus vivendi". Ja durant els meus estudis, participo en la labor de la Fundació Bosch i Cardellach i del Museu de la Ciutat, i envio articles a la premsa local (el diari "Sabadell") i a la revista "Alba".

Entre el seu afer cal citar nombroses ponències i comunicacions presentades a la Fundació B. i C., de la que és Membre Numerari des del 1946.

La seva participació en institucions culturals sabadellenques ja ve d'anys. Del Museu de la Ciutat (ara d'Història), fou nomenat col·laborador el 1948, secretari el 1956, bibliotecari el 1968, vice-director el 1971, vocal de junta des de 1974. Presenta la dimissió el 1975. Posteriorment a la seva dimissió fou nomenat vocal perpetu del Patronat dels Museus de la Ciutat.

A la Fundació B. i C., el gener del 1954, fou vocal d'Arts i Lletres, l'any 1963, vice-director. El juny del 1965 fou elegit Director i el 1969 fou reelegit en el càrrec. L'any següent va cessar.

També ha estat requerit en jurats de premis literaris sabadellenques, Jocs Florals, etc., en alguns dels quals ha actuat com a Mantenedor.

Ha estat manta vegada del Jurat dels Premis d'obres de teatre infantil convocats per la Joventut de la Faràndula.

Ha format part com a President i com a Vocal del jurat qualificador del Premi Pere Martí i Peydró en diverses convocatòries. Igualment, del Premi Miquel Carreras per a treballs d'història local.

Tot el susdit pertany a la seva participació a la vida cultural sabadellenca. Però cal esmentar altres vessants de la seva activitat intel·lectual.

En Filologia i Lingüística aquest en el "cursus" dels seus estudis superiors: Filologia Clàssica a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, de 1942 a 1949. Tot seguit d'obtinguda la llicenciatura, cursos i treballs de Doctorat: fins al 1954, en què llegeix la Tesi "Los términos de color en la toponímia catalana", dirigida pel doctor Antoni M.ª Badia. Ha estat, com he dit, becari del Consell Superior d'Investigacions Científiques a la Universitat de Lovaina, el curs 1950-51, i becari de l'Institut Miquel de Cervantes de Filologia Hispànica de 1951 a 1956, sota el patronatge del doctor Antoni Griera.

Ha participat al Congrés Internacional de Lingüística Romànica, celebrat a Barcelona el 1953; al V.è Congrés Internacional de Ciències Onomàstiques, presentant-hi comunicació, a Salamanca 1954, al VI.è Congrés Internacional de Ciències Onomàstiques, presentant-hi també comunicació, a Munich, 1958, i en el I.èr Congrés Internacional de Dialectologia General que tingué lloc a Lovaina el 1960.

La seva bibliografia, obres editades, és la següent:

"Los términos de color en la toponímia catalana". 1956.

"El nom de Sabadell com a problema toponímic". 1955.

"Disputes entre els teixidors i els paraires sabadellenques a finals del segle XVIII". 1960.

"Un filòleg sabadellenc: el doctor Joan Bta. Codina i Formosa". 1962.

"Les muralles de Sabadell". 1972.

"Mossèn Ernest Mateu en el cor de la vida sabadellenca". 1977.

Aquests quatre últims títols corresponen a Quaderns d'Arxiu de la Fundació B. i C.

Per encàrrec del senyor Francesc Enrich, aleshores President de la Caixa d'Estalvis de Sabadell, va escriure l'obra "La Caja de Ahorros de Sabadell. Cien años de una institución sabadellense. 1859-1959", que fou editada l'any que s'esqueia el centenari de la institució.

Té també editat un opuscle titulat "El Vallés", en castellà, que li fou encarregat pel senyor Antoni Forrellad l'any 1962.

També cal destacar la seva participació en la segona edició dels "Elements d'Història de Sabadell", de Miquel Carreras: revisió del text i redacció dels peus de les il·lustracions.

Hi ha un doll de pàgines escrites, com ja hem dit abans, a la premsa local i a la revista "Alba". Articles, tots, ponderats, escrits amb màestra, puix no en va és un artífex del llenguatge. Té un estil -si hom pot dir-ho així- equilibrat, amb una maduresa en el tractament i plantejament dels temes; comprensible, amb la qual cosa demostra l'afer de l'home sapient, i àdhuc senzill.

Hi ha una altra faceta, tal vegada no l'ha prodigada massa, com és la de conferenciant. Ha llegit unes ponències i discursos antològics. No vull pas afegir res més sinó que: és dels que sap fer la feina ben feta, vet-ho-aquí...

*

Ell ha dit, i ho té escrit, que: "Sabadell és una ciutat molt estimada pels sabadellencs, certament. Potser el grau d'afecció que li tenim els seus ciutadans, és dels més elevats, si el comparem amb el que hem pogut constatar en altres ciutats, que ens semblen tant o més estimables que la nostra".

Ell, també, ha sabut veure l'altra cara, puix "... per una mena de paradoxa, Sabadell és també, mal que ens requi de confessar-ho, una ciutat d'una manca gairabé absoluta de gràcia, d'amenitat, de bellesa...". I, ell, objectiu, i just, també li veu -a la ciutat- altres defectes.

Sabadell, la nostra ciutat, ens ocupa el tema.

— Tinc un record bastant viu de les penalitats de la nostra guerra i del Sabadell dels anys anteriors a aquella gran calamitat. El Sabadell dels anys 30 em sembla molt més agradable que el dels anys 60 i 70: la ciutat era aleshores quelcom més coherent i més viu, amb una fesomia que ara no té. Sabadell s'ha desdibuixat en un grau que mai no hauria pogut imaginar. Aleshores era tan lletja com es vulgui, però tenia caliu i era acollidora. Ara és molt més lletja, li manca caliu i ha esdevingut inhòspita.

I, acaba afegint:

— Qui t'ha vist i qui et veu!

*

Fa onze anys que llegí una ponència a la sessió inaugural de curs de la Fundació B. i C., sota el títol "El món actual i l'afrontament de la joventut". En ella fa una exhaustiva i docta estimació -no subestimació- del "problema de la joventut".

"Si des de que el món és món aquest problema ha existit i cada generació ha hagut de trobar-li una solució, i l'ha trobada, per què no la trobarem també nosaltres?". És una qüestió que formula -que es formula-. I que resta en peu.

Posem al dia el problema de la joventut -"etern problema"-, i ara, diu:

— No entenc l'actitud hermètica, impenetrable, ressentida i reptadora del jovent. No em sembla possible tanta jactància enfront d'una societat que amb prou feines coneixen. És quelcom fora mida, que em fa esferir i em té preocupat perquè em sembla senzillament antinatural, contrari i oposat a la natura de les coses. No entenc aquesta actitud, però sento gran respecte pels joves.

(Hom ho ha estat...).

PERFIL

Bru, per fora.

Clar, per dins.

Circumspecte.

Té norma de benedictí.

Home de lletres. I de paraula.

Amb un respecte reverencial a la paraula i al llenguatge.

Emfàtic.

Isòtrop.

Té nas -vull dir que és perspicaç.

És més tortuga que llebre (*Lepus timidus*).

Excel·lent, amb matrícula d'honor.

És home de casa: un llegítim ceballut...

QUESTIONARI

- Quines afeccions heu conreat?
  - He tingut tendència a l'art: dibuixar i pintar; música (tocar el piano, el violí i el flabiol); modelatge; i a la literatura (escriure, poesia sobretot...).
  - Aleshores, en la vostra vida hi ha més poesia que prosa?
  - Potser sí. Però em sembla que tothom podria dir una cosa semblant. Jo no sé ben bé on comença l'una i on acaba l'altra. Per mi, tot és poesia.
  - I, d'ésser compositor, com la musicaríeu?
  - No m'he plantejat mai aquesta qüestió. Però, posat en la hipotètica situació que em diu, crec que musicaria la meua vida amb melodies gregorianes.
  - Per què vàreu escollir la carrera de Filosofia i Lletres?
  - Vaig tenir els meus dubtes: Medicina?. Química?. Però al capdavant em vaig decantar per la Filosofia i les Humanitats Clàssiques. També m'atregué, encara que sembli estrany, la professió militar. Les professions relacionades amb activitats lucratives no m'han dit res. Ara, em sembla que ho vaig encertar.
  - Arran de la vacant d'Arxiver Municipal i Cronista de la Ciutat, s'ha parlat molt de la vostra possible integració a tals càrrecs. Què hi dieu al respecte?
  - No puc pas negar que s'ha parlat de mi en aital ocasió, però la veritat és que en aquests moments, no vull pensar en aquesta possibilitat. Potser vint anys enera m'hauria complagut aquell càrrec i la tasca que comporta.
  - Us molesta que en la ciutat s'hagi parlat "dels savis oficials"?
  - Hi ha determinades situacions que no poden donar lloc a expressions d'aquest tipus. Això dels "savis oficials" és una mostra molt interessant del proverbial humor sabadellenc. Molestar-me?. Ben al contrari, és un acudit que celebrego, com aquell d'"els savis desemparats", que trobo insuperable.
  - Més Cándid -de Voltaire- o anti-Cándid?
  - La pregunta és massa seriosa. Només puc contestar-hi dient que són els altres els que li podran contestar més bé que jo mateix. Prescindint del personatge al·ludit, puc afirmar que la meua candidesa és albiradora.
  - A favor de qui o de què?
  - Estic a favor de tot allò que ha estat acceptat com a bo i correcte per la saviesa popular, encara que es tracti de mers convencionalismes. No em fan cap gràcia els desmitificadors i els incormformistes per sistema.
  - Quin és el vostre mètode de treball?
  - El de l'ordre lògic, flexible, i temperat amb certes concessions a la fantasia. Cal dir que m'agrada més assistir i participar al procés d'elaboració que no pas contemplar l'obra acabada, per ben feta i perfecta que sigui. Em repugna la idea del definitiu en el quefer humà.
  - Què creieu que teniu?
  - Em penso que tinc allò que se'n diu curiositat universal. Tot m'interessa. Tinc esperit científic i investigador. Recerca, comprovació, rigor, exactitud. Al costat d'això, la intuïció i l'afany de síntesi. Molta exigència.
  - Què creieu que us falta?
  - Em fallen tantes coses!. Decisió, constància, un cert grau de seguretat o aplom... No acabaria!.
  - Heu donat bones proves del vostre sabadellenquisme, de la vostra afeció vers la ciutat. Parleu-ne, si us plau.
  - No sé ben bé per què tinc una tan gran afeció a Sabadell. Probablement sigui degut a les profundes arrels sabadellenques dels meus pares, de la família. Em fa gràcia pensar que, per part de pare, estic em-
- parentat amb donya Agnès Armengol i en "Pep Sabadellès" (Josep Roca Armengol), un personatge "sui generis" de finals del segle passat. Encara que, per part de mare, tinc arrels al Camp de Tarragona, concretament a Bràfim... De Sabadell m'interessa tot, fins les coses més nímies, materials i espirituals; però el que més m'interessa és el seu passat, la seva història -tan modesta i grisa per cert-. I admiro els que s'han escarrassat per descobrir en ella coses insignes, peculiari-tats bones, qualsevol mena de monumentalitat, testimonis de gran-des humanes. Desitjaria que Sabadell fos una veritable ciutat.
  - Doneu la vostra visió del Vallès, que tan bé coneixeu.
  - Em plau el Vallès, el seu paisatge equilibrat, a la mesura de l'home, la seva flaire, les seves masies, el seu classicisme. M'hi trobo bé, m'hi he trobat bé fins ara. Potser s'ha espatllat molt aquests darrers anys, que ha estat tractat sense cap mena de consideració, sense sensibilitat, com ha ocorregut en tants d'altres indrets del nostre país. Els fets són irreversibles. Això és francament trist i lamentable.
  - Com veieu, doncs el futur?
  - Amb referència a la ciutat, Sabadell, considero que està en un dels punts més baixos de la seva història. Inicià la davallada: fa uns deu o quinze anys. La crisi es va accentuant i és alarmant. El Vallès, com a paisatge, està perdut.
  - Sabadell ha tingut i té els seus homes. Quins destacaríeu?
  - Dels sabadellencs difunts, considero que els personatges més importants són el doctor Sardà i Salvany i Miquel Carreras. Són dos grans apassionats, de considerable altura intel·lectual i que han exercit una forta influència en el seu temps. Són dos grans esperits selectes, dos grans mestres. La meua devoció per En Miquel Carreras és senzillament excepcional. Quina sort tan immensa d'haver-lo trobat en el meu camí, éssent jo poc més que un adolescent!. Sempre he admirat En Joan Montllor i Pujal, En Miquel Crusafont i Mossèn Ernest Mateu com a grans sabadellencs i homes d'esperit selecte.
  - Escau, al pas, dir que admiro els treballadors enderiats i pacients que no es deixen endur per l'afany d'èxits fàcils. Però admiro també els personatges que saben procedir amb despreocupació i sense pretensions. Els que no em semblen dignes d'admiració, sinó de compassió, són els que volen i dolen: ho volen tot i es dolen de tot.
  - En la literatura, quins autors són els vostres preferits?
  - Deixem a part els grans clàssics de totes les èpoques i de totes les llengües... En llengua catalana, admiro profundament Joaquim Ruyra. No em desplaia Josep Pla, ni molt menys. En un altre terreny, per altres motius, sento devoció per En Maragall.
  - Citeu l'obra artística que més us ha impressionat.
  - "La Verge de les roques", de Leonardo da Vinci, que vaig veure a la National Gallery de Londres, en 1960. Em vaig quedar estupefacte. Deixi'm dir que detesto Picasso (vull dir la seva obra, del cubisme ençà).
  - Vós, humanista, parleu de l'home.
  - L'home es fa un marc i es crea el seu petit món ideal, on decideix instal·lar-se d'una manera òptima. Quan li esbullen o se li desdibuixa aquest paradís, s'irrita i ensenya les ungles. Massa sovint li falla el sentit de l'humor, que és de convivència pacífica amb el desastre...
  - Heu citat l'humor. Teniu, doncs sentit de l'humor?
  - De natural contemplatiu, sóc extremadament reservat i tinc tendència a la ironia i al sarcasme. Hipercritic. El meu escepticisme és gairabé total. Tinc humor, però no sóc humorista, em sembla.
  - Dins d'aquesta nostra Societat, amb quines persones us sentiu més identificat?
  - Em sento identificat amb totes aquelles persones que raonen i discorren amb sentit comú, tant si són analfabets com si són un pou de ciència i de cultura. Ara, que, de vegades, també em sento a prop dels que fan alguna atzagaiada i surten per la tangent. Les originalitats no són menyspreables. Ni de bon tros.
  - Filant més prim que l'anterior qüestió, amb quines persones un complau més tractar?
  - Em plauen les persones que, tenint forta personalitat, no fan escarafalls de la seva identitat ni recalquen quins són els seus sentiments i quina és la seva ideologia. Aquelles persones que són tan definides, que no els cal definir-se.
  - (Definitiu!...).